

Lwów 2022 - Olimpiada w Bieszczadach Wschodnich

Starania Lwowa o organizację Zimowych Igrzysk Olimpijskich w 2022 roku¹ zagrażają przyrodzie Karpat Ukraińskich. Organizatorzy planują na potrzeby organizacji zawodów sportowych rozwój infrastruktury w sanktuariach dziewiczej przyrody górskiej. Zagrożone są obszary lasów pierwotnych Borżawy, ostoja dzikiej przyrody w Bieszczadach Wschodnich oraz istotny dla całej Europy karpaccy korytarz ekologiczny.

Ogrom infrastruktury planowanej do realizacji na potrzeby dwutygodniowej imprezy zagraża również podstawom rozwoju Karpat Ukraińskich jako centrum zrównoważonej turystyki górskiej na obszarach przyrodniczo i kulturowo cennych. Przykład organizacji igrzysk w Soczi pokazuje, jak przygotowania do tak gigantycznej imprezy w kraju nierespektującym standardów ochrony przyrody skutkują nieodwracalną dewastacją środowiska naturalnego i krajobrazu.

Przejście granią z Wielkiego Wierchu 1598 m na Stoj 1697 m. Na szczycie widoczne zabudowania opuszczonej sowieckiej wojskowej stacji radiolokacyjnej, rozebranej w późniejszym okresie, fotografia z roku 1994. Fot. Robert Kubit

Rząd Ukrainy jako partner Ukraińskiego Komitetu Olimpijskiego i władz Lwowa przygotował studium² zawierające plan rozwoju infrastruktury niezbędnej na potrzeby organizacji igrzysk. Planuje się stworzenie poza Lwowem dwóch „aren olimpijskich”. Pierwsza arena „Tysovets Snow Zone” powstanie na terenie Parku Narodowego Beskidy Skolskie (obszar Bieszczad Wschodnich) w oparciu o istniejące niewielkie centrum sportów zimowych³ Ministerstwa Obrony Narodowej. Druga arena „Volovets Alpine Zone” powstanie na terenie pasma górskiego Borżawa i wymaga wybudowania „od zera” wszystkich obiektów. Dodatkowo potrzebna będzie nowa infrastruktura transportowa. W tym zakresie planuje się modernizację jednej linii kolejowej i dwóch dróg (w tym jednej do parametrów autostrady) przecinających w poprzek Karpaty na linii Lwów – Mukaczewo.

Niemiecka firma konsultingowa⁴ przygotowująca koncepcję organizacji igrzysk we Lwowie wyliczyła, że całkowity koszt niezbędnej infrastruktury i realizacji samej imprezy wyniesie 5 miliardów 300 milionów euro, aczkolwiek dotychczas większość igrzysk kosztowała do kilku razy drożej niż planowano.

Fragment grani Borżawy z Wielkiego Wierchu (1598 m n.p.m.) w kierunku Stoja (1697 m), 1994 r. Fot. Robert Kubit

Arena olimpijska w parku narodowym

Główna część igrzysk (10 dyscyplin, 2/3 wszystkich) będzie musiała być rozegrana w „Tysovets Snow Zone” 130 km od Lwowa (obok wsi Orawczyk, 30 km od Skola, 6 tys. mieszkańców). Osada ta wraz z infrastrukturą znajduje się na terenie Parku Narodowego Beskidy Skolskie⁵. Centrum sportowe musi zostać zbudowane praktycznie od nowa i musi być przygotowane na przyjęcie tysięcy kibiców sportowych, pracowników obsługi i mediów. Obecnie komunikację zapewnia droga niemalże

gruntowa, na miejscu znajdują kilka obiektów noclegowych, parę orczyków, wyciąg krzesełkowy, trzy mocno zdezelowane i nieużywane skocznie narciarskie. Projekt zakłada wybudowanie wioski alpejskiej (2000 pokoi), centrum medialnego (3500 pokoi), dróg dojazdowych, tras biegowych wraz ze stadionami, wyciągów i kolejek, tras narciarskich do snowboardu i narciarstwa dowolnego, nowych skoczni narciarskich – *de facto* nowego miasta-kurortu na obszarze parku narodowego będącego jedną z najważniejszych ostoj przyrody w Karpatach Ukrainkich. Park Narodowy Beskidy Skolskie zajmuje obszar ponad 35 tys. hektarów, większość terenu porasta puszcza karpacka o dużym stopniu naturalności ekosystemów. Co istotne, obszar ten ma charakter zwarty, jest też istotną ostoją na trasie paneuropejskiego karpackiego korytarza ekologicznego⁶. Głównym zagrożeniem dla przyrody obszaru będzie niekontrolowana rozbudowa infrastruktury związana z zanieczyszczeniem, odpadami, deforestacją, gigantycznymi pracami ziemnymi, a wszystko to na terenie lub w bezpośrednim sąsiedztwie parku narodowego. Dodatkowo z powodu układu osadniczego i komunikacyjnego oraz rozmieszczenia kompleksów leśnych obszar rozbudowy infrastruktury to kluczowy element drożności jednej z dwóch odnóg karpackiego korytarza ekologicznego. W tym miejscu Karpat dla funkcjonowania korytarza kluczowe są dwie trasy, jedna prowadzi przez Beskidy Skolskie, a druga przez... Borżawę.

Alpejski zjazd po połoninie

Scenerią dla narciarstwa alpejskiego ma być Borżawa, odległa o 160 km od Lwowa (obecnie to przynajmniej 4 godziny jazdy pociągiem ekspresowym ze Lwowa). Tu ponad wsią Hukliwy (10 km od Wołowca, 5 tys. mieszkańców) ma zostać wybudowane nowe centrum narciarskie wraz koleją gondolową oraz dwoma trasami narciarskimi ze szczytu Szeroki Wierch (1598 m n.p.m.) położonego w samym centrum tego pasma górskiego. Trasy będą musiały być przygotowane specjalnie do rozgrywania alpejskich dyscyplin olimpijskich oraz do obsługi przynajmniej 20 tys. kibiców.

Oznacza to szeroko zakrojone prace ziemne, odlesienie dużego obszaru przeznaczonego na trasy narciarskie, wybudowanie wielu obiektów inżynieryjnych, a co za tym idzie kompletną dewastację przyrodniczą tego terenu. Z powodu wymagań dla tego typu zawodów trasy narciarskie muszą charakteryzować się przynajmniej 800–900 metrami różnicy poziomów. Oznacza to, że całość górnej części kompleksu musi zostać wybudowana na wierzchołku Wielkiego Wierchu – zwornikowego szczytu całego pasma Borżawy, w centrum tego przepięknego i przyrodniczo cennego obszaru. Pasma to ma charakter wyniesionej wysoko połoniny o długości około 15 km (najwyższa część grzbietu ma wysokość pomiędzy 1500 a 1700 m n.p.m.) okolonej bukowymi lasami do wysokości średnio 1200 m n.p.m.

Góry te przypominają polskie Bieszczady (również pod względem dzikości i naturalności krajobrazu), choć są znacznie wyższe. Oprócz zniszczeń ekosystemu połoniny przygotowanie tras będzie się potencjalnie wiązało z wycinką lasu o charakterze naturalnym. Cała bowiem połonina jest otoczona węższym lub szerszym pasem pierwotnego lasu bukowego. Obecność tego typu pierwotnych lasów⁷ jest charakterystyczna dla Borżawy oraz pobliskich pasm – Połoniny Równej, Pasma Pikuja i Ostrej Hory, gdzie górne partie lasów pozbawione dogodnych dróg oparły się zrębom i zachowały stan naturalny w zazwyczaj kilkusethektarowych enklawach.

Lasy te, o charakterze naturalnym lub pierwotnym, to niesłychanie cenne zbiorowiska leśne będące sanktuarium dzikiej przyrody⁸. Dla ich ochrony w paśmie Borżawy powstały trzy zakazniki⁹, jednak nie obejmują one całości pierwotnego kompleksu leśnego. A olimpijski ośrodek narciarski będzie znajdował się od kilkuset metrów do 1 km od granic tych ścisłych rezerwatów przyrody. Dlatego głównym zagrożeniem dla Borżawy jest wybudowanie infrastruktury nieprzystającej do rozmiarów tego pasma górskiego, zwiększona penetracja turystyczna, obecność tysięcy narciarzy, rozwój urbanistyczny w górach i u jego podnóży. Można założyć, że nowy kurort narciarski będzie oznaczał

niekontrolowaną zabudowę związaną z obsługą turystów oraz chęć powiększenia infrastruktury narciarskiej. W ten sposób zniknie kolejna ostoja dziewiczej przyrody w Karpatach.

Warto zwrócić uwagę, że budowa ośrodka narciarskiego w Borżawie jest już przedsięwzięciem w realizacji w ramach narodowego projektu rozwoju „Olympic Hope-2022 National Project”, koordynowanego przez Narodową Agencję Inwestycyjną. Do 13 stycznia miał trwać proces poszukiwań inwestorów do realizacji poszczególnych przedsięwzięć infrastrukturalnych¹⁰. Pod przykrywką przygotowań do olimpiady, w ramach „specjalnej” ścieżki inwestycyjnej przystąpiono już zatem do realizacji tej inwestycji. Nadany priorytet olimpijski ułatwi i przyspieszy pozyskanie pozwoleń, a przyroda z pewnością będzie liczyła się najmniej z punktu widzenia środowisk biznesowych i rządowych zaangażowanych w przedsięwzięcie „olimpiada”.

Kolejnym zagrożeniem dla przyrody Karpat będzie rozbudowa drogi M06 łączącej Lwów z Mukaczewem, przecinającej Karpaty wzdłuż rzek Opór i Latorica, jak również trasy kolejowej o podobnym przebiegu. Ich rozbudowa będzie zagrażała istnieniu karpackiego korytarza ekologicznego oraz walorom przyrodniczym i krajobrazowym dolin karpackich – szczególnie Latoricy na odcinku od Wołowca do Swalawy.

Obie „areny olimpijskie” są dużym zagrożeniem dla Karpat jako spójnej ostoi dzikiej przyrody. Należy pamiętać, że góry te są dla Europy kluczowym obszarem utrzymania bioróżnorodności. To tu znajdują się największe europejskie populacje niedźwiedzia brunatnego, wilka, rysia, żbika. Ochrona wielkoobszarowej karpackiej ostoi przyrody to jeden z priorytetów Agencji Ochrony Środowiska Unii Europejskiej¹¹. Warto dodać, że w celu ochrony Karpat wszystkie karpackie kraje, w tym Ukraina, podpisały Konwencję Karpacką¹².

Podsumowując, starania Lwowa o organizację igrzysk olimpijskich są inicjatywą megalomańską, jeszcze bardziej niż podobna próba Krakowa. Pokażmy to na przykładzie. Aby oddać „ducha” tych inwestycji w Polsce, musiano by z Ustrzyk Górnych w Bieszczadzkim Parku Narodowym zrobić kurort gotowy na przyjęcie kilkudziesięciu tysięcy gości, wraz z autostradą doń prowadzącą, a z Babiej Góry potrzeba by poprowadzić trasy narciarskie prowadzące przez Knieję Czatożańską – jeden z ostatnich fragmentów karpackiego lasu pierwotnego w Polsce. Mniej więcej to chce zrobić ukraiński rząd. Zarówno obszar Borżawy, jak i Bieszczad Wschodnich może i powinien rozwijać swój potencjał turystyczny. Ale inicjatywa olimpijska jest raczej rabunkiem niż przedsięwzięciem długofalowo przyczyniającym się do rozwoju lokalnych społeczności w Karpatach. Czy olimpiada to nie jest po prostu zasłona dymna, a naprawdę rzecz polega na przygotowaniu ścieżki realizacji projektów związanych z niszczeniem przyrody i rozwojem ciężkiej infrastruktury narciarskiej w miejscach przyrodniczo cennych?

Piotr Knaś

Piotr Knaś – pracownik Małopolskiego Instytutu Kultury, ukończył etnografię i antropologię kultury na UJ, przewodnik beskidzki i członek SKPG Kraków, wolne chwile spędza w Karpatach, ukończył Kurs Strażników Miejsc Przyrodniczo Cennych w Pracowni na rzecz Wszystkich Istot.

Przypisy:

1. *Ukraine submits official declaration to host Winter Olympics 2022 in Lviv*, kmu.gov.ua/control/en/publish/article?art_id=246821989&cat_id=244314975 (dostęp: 07.01.2014).
2. *Concept Study - May 11, 2012 Olympic Winter Games Lviv 2022*, gu-arch-loda.in.ua/documents/catalogs/lviv2022eng.pdf (dostęp: 07.01.2014).
3. Strona www centrum: tysovets.ist.ua (dostęp: 07.01.2014).

4. Ukraine submits official declaration to host Winter Olympics 2022 in Lviv, s. 9 kmu.gov.ua/control/en/publish/article?art_id=246821989&cat_id=244314975 (dostęp: 07.01.2014).
5. Więcej o parku Beskidy Skolskie w artykule opublikowanym w Tomie 17 (2009) „Roczników Bieszczadzskich” pt. „System ochrony przyrody w Karpatach ze szczególnym uwzględnieniem parków narodowych”, bdpn.pl/dokumenty/roczniki/tom17/art_01.pdf (dostęp: 07.01.2014).
6. Zob. mapę Sieć Korytarzy Ekologicznych w Karpatach Ukraińskich, coe.int/t/dg4/cultureheritage/nature/EcoNetworks/Documents/2010/ppt/Leonid_Protsenko.pdf (dostęp: 07.01.2014).
7. Porównaj mapę zamieszczoną na str.25 w publikacji *Virgin Forests of Transcarpathia Inventory and Management*, Autorzy: Hamor F., Dovhanych Ya., Pokynchereda V., Sukharyuk D., Bundzyak Yo., Berkela Yu., Voloshchuk M., Hodovanets B., Kabal M. Rachów, 2008.
8. Warto dodać, że Bukowe Lasy Pierwotne Słowacji i Ukrainy to jeden z obiektów Listy Światowego Dziedzictwa UNESCO i właśnie z powodu lasów pierwotnych znane są Karpaty Ukraińskie w Europie. Niestety Lasy Borżawy nie zostały objęte tym wpisem.
9. Są to zakazniki „Potik Osa”; „Riczańskij” „Temnatik”, chronią one lasy bukowe o pierwotnym i naturalnym charakterze znajdujące się na obszarze Borżawy.
10. *Invitation of Potential Investors For Participation In The Implementation of Olympic Hope-2022 National Project - Creation Of Sports And Tourism Infrastructure*, ukrproject.gov.ua/en/news/invitation-potential-investors-participation-implementation-olympic-hope-2022-national-project- (dostęp: 07.01.2014).
11. National and regional story (Hungary) - The Carpathians: a biodiversity hotspot in the heart of Europe, eea.europa.eu/soer/countries/hu/national-and-regional-story-hungary (dostęp: 07.01.2014).
12. Zobacz więcej w dokumencie Konwencji Karpacka, carpathianconvention.org (dostęp: 07.01.2014).